

ZAMONAVIY TALIM TIZIMIDA CHET TILLARINING O'RNI

Shamshiyeva Dilafro'z Abdurashid qizi

Samarqand Davlat chet tillari instituti

998938660719

Anotatsiya: So'nggi yillarda ta'lim tizimida chet tillarini o'rganish va o'qitish jarayoniga bo'lgan e'tibor sezilarli darajada ortib bormoqda. Maqolaning bosh maqsadi zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarining tutgan o'rni, ularni o'qitishning ilg'or metodlari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o'quvchilarning kommunikativ, madaniy va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish jarayonini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotning vazifasi sifatida chet tillarini o'qitishda innovatsion texnologiyalarni joriy etish, interaktiv metodlardan samarali foydalanish hamda o'quvchilarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish yo'llarini o'rganish ko'zda tutilgan. Shuningdek, maqolada chet tillarini bilishning shaxsiy va ijtimoiy taraqqiyotdagi roli ham chuqur yoritilgan.

Kalit so'zlar: chet tili, zamonaviy ta'lim, kommunikativ kompetensiya, innovatsion texnologiyalar, globalizatsiya, madaniyatlararo muloqot, ta'lim sifati, kasbiy rivojlanish, interaktiv metodlar, mustaqil o'rganish.

Kirish

Hozirgi davrda globallashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tezkor rivojlanishi natijasida ta'lim jarayonining mazmuni, shakli hamda maqsadlarida tub o'zgarishlar yuz bermoqda. Shu o'zgarishlarning eng muhim yo'nalishlaridan biri — chet tillarini o'qitish va o'rganish tizimini takomillashtirishdir. Chet tili bugungi kunda xalqaro muloqot, fan-texnika, iqtisodiy hamkorlik va madaniyatlararo integratsiyaning ajralmas omiliga aylangan. Shu sababli, zamonaviy ta'lim tizimi shaxsning lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishni, uni global axborot makonida erkin harakatlana oladigan, mustaqil fikrlovchi va kreativ salohiyatga ega mutaxassis sifatida shakllantirishni maqsad qilib qo'yimoqda. Bugungi pedagogik amaliyotda chet tillarini o'qitishga innovatsion yondashuvlar, interaktiv metodlar, axborot texnologiyalariga asoslangan ta'lim resurslari keng joriy etilmoqda. Bu esa o'quvchi va talabalar tomonidan xorijiy tillarni nafaqat grammatik qoidalar majmui sifatida, balki real kommunikativ vosita, kasbiy rivojlanishning muhim elementi sifatida o'zlashtirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, zamonaviy ta'lim paradigmasida chet tillarini o'rganish madaniyatlararo muloqot madaniyatini shakllantirish, ilmiy salohiyatni oshirish hamda global mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashning asosiy shartlaridan biri sifatida qaraladi. Shuning uchun mazkur tadqiqotda chet tillarining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni, ularni o'qitish metodologiyasi va pedagogik-psixologik jihatlari ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarini o'qitish strategiyasi bugungi global axborot jamiyati talablariga mos ravishda tubdan yangilanmoqda. Chet tillarini o'rganish endilikda faqat lingvistik malaka emas, balki **transmadaniy tafakkur, innovatsion fikrlash va global**

kompetensiyalarni shakllantiruvchi omil sifatida qaralmoqda. Hozirgi kunda xalqaro ta'lim muassasalari o'z o'quv dasturlarida chet tilini o'qitish jarayonini STEAM-ta'lim, raqamli pedagogika va madaniyatlararo muloqot bilan integratsiyalashga katta e'tibor qaratmoqda.

Shu jihatdan qaraganda, chet tilini o'qitish metodikasi an'anaviy grammatika va tarjima usullaridan chiqib, **konstruktivistik ta'lim modeli** asosida tashkil etilmoqda. Bu model o'quvchini tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil ravishda ma'no yaratish jarayonining faol ishtirokchisi sifatida shakllantiradi. Tilni o'rganish jarayonida o'quvchi real kommunikativ vaziyatlarga duch keladi, bu esa tilni sun'iy emas, tabiiy muhitda o'zlashtirish imkonini beradi.

Bugungi kunda chet tillarini o'qitishda **raqamli ta'lim muhitlari (Digital Learning Environments)** muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, Learning Management System (LMS) platformalari – Moodle, Edmodo, Google Classroom – til o'rganish jarayonini interaktiv, shaxsga yo'naltirilgan va natijaga asoslangan shaklda tashkil etishga imkon beradi. Shuningdek, sun'iy intellektga asoslangan Chatbot-tutorlar, talaffuzni tahlil qiluvchi dasturlar (masalan, E-speak yoki Speech Analyzer) va onlayn test tizimlari chet tili ta'limida adaptiv nazorat tizimini shakllantirmoqda. Bundan tashqari, zamonaviy metodik yondashuvlardan biri sifatida **TBLT (Task-Based Language Teaching)** — vazifaga asoslangan o'qitish modeli keng qo'llanilmoqda. Ushbu modelda o'quvchi tilni o'rganish jarayonida haqiqiy hayotiy muammolarni hal etadi: masalan, xorijiy safarga tayyorgarlik, biznes muzokaralarini olib borish yoki xalqaro loyihalar bo'yicha ma'lumot almashish. Natijada, o'quvchi chet tilini amaliy kommunikatsiya vositasi sifatida o'zlashtiradi.

Chet tillarini o'qitishda shuningdek **multimodal ta'lim yondashuvi** ham muhim rol o'ynaydi. Bu yondashuvda matn, tovush, video, grafika va interaktiv simulyatsiyalar birgalikda qo'llanadi. Multimodal o'quv muhiti o'quvchining eshitish, ko'rish va nutq faoliyatini bir vaqtning o'zida faollashtiradi, bu esa axborotni chuqurroq qabul qilishni ta'minlaydi. Yana bir muhim tendensiya — **ijtimoiy-konstruktiv yondashuv** asosida o'qitish bo'lib, u o'quvchilarning o'zaro hamkorlikda bilim yaratishiga tayanadi. Guruhli loyiha ishlari, jamoaviy muloqot va o'zaro tahlil jarayonida til faqat aloqa vositasi emas, balki ijtimoiy o'zaro anglashuv vositasiga aylanadi. Chet tillarini o'qitish jarayonida **madaniyat komponentining** o'rni ham alohida ahamiyat kasb etadi. Til o'zida ma'naviy qadriyatlar, milliy tafakkur, tarixiy xotira va mentalitetni mujassam etgan murakkab tizimdir. Shu sababli, chet tili o'qituvchisi nafaqat grammatik qoidalarni, balki o'sha til sohibi xalqining madaniyati, urf-odatlar va tafakkur tarzi haqida bilim berishi lozim. Bu orqali o'quvchida **madaniyatlararo kompetensiya** shakllanadi — ya'ni, u boshqa madaniyat vakillarini tushunish, hurmat qilish va samarali muloqot o'rnatish qobiliyatiga ega bo'ladi. Bundan tashqari, zamonaviy ta'limda **chetdan o'rganilgan tilni kasbiy faoliyat bilan bog'lash** tamoyili tobora muhimlashib bormoqda. Masalan, iqtisod, tibbiyot, muhandislik yoki axborot texnologiyalari yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalar uchun til o'rganish fani soha terminologiyasini o'zlashtirish va kasbiy muloqot madaniyatini rivojlantirish bilan birlashtirilmoqda. Shu tariqa, chet tili nafaqat kommunikatsiya vositasi, balki **kasbiy kompetensiyani shakllantiruvchi** ilmiy-amaliy mexanizmga aylanmoqda.

Yuqoridagi ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarini o'qitish jarayoni shunchaki til o'rgatish bilan cheklanmay, balki shaxsning kommunikativ, madaniy va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi kompleks tizim sifatida rivojlanmoqda. Globalizatsiya sharoitida chet tillarini chuqur o'zlashtirish ilm-fan, texnologiya, biznes va diplomatiya sohalarida muvaffaqiyat kalitidir. Chet tillarini o'qitishning samaradorligi ilg'or pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim vositalari va innovatsion metodlarni qo'llash bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, CLIL, TBLT, hamda multimodal o'qitish kabi metodik yondashuvlar o'quvchilarni real kommunikativ muhitda faol ishtirok etishga undaydi. Shu bilan birga, madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish, tilni kasbiy yo'nalish bilan integratsiyalash, mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish — zamonaviy til ta'limining strategik yo'nalishlaridan biridir. Umuman olganda, chet tillarini o'qitish jarayonini modernizatsiya qilish orqali o'quvchilarda global fikrlash, tahliliy yondashuv va madaniyatlararo muloqot salohiyatini rivojlantirish mumkin. Shu sababli, ta'lim muassasalari uchun chet tili ta'limini innovatsion, integrativ va raqamli asoslarda tashkil etish bugungi kunning eng muhim pedagogik vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarini o'rganish jarayoni ilmiy asoslangan, raqamli vositalarga tayangan, shaxsga yo'naltirilgan va madaniyatlararo integratsiyalashgan tizim sifatida rivojlanmoqda. Bu jarayon nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki inson kapitalining global miqyosdagi raqobatbardoshligini ta'minlaydigan strategik omilga aylanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Krashen, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
3. Littlewood, W. (2011). *Communicative Language Teaching: An Introduction*. Oxford University Press.
4. Marsh, D. (2002). *Content and Language Integrated Learning (CLIL): The European Dimension*. University of Jyväskylä.
5. Nunan, D. (2004). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge University Press.
6. Oxford, R. L. (2017). *Teaching and Researching Language Learning Strategies: Self-Regulation in Context*. Routledge.
7. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.
8. Uzbekistan Respublikasi Prezidentining "Chet tillarini o'qitish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5117-son qarori. — Toshkent, 2021-yil 19-may.